

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор ЗПО «ДПТК»
Олександр СТРИЛЕЦЬ
« 28 » серпня 2026 р.

ПОГОДЖЕНО
Заступник директора ЗПО «ДПТК»
Сергій ГОРДІЄНКО
« 28 » серпня 2026 р.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ: «ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА»
Спеціальність: G9 – Прикладна механіка

МОДУЛЬ 1. Основи теорії держави і права та конституційного ладу України
(Загальний ліміт оцінювання самостійної роботи за Модуль 1 — 10 балів)

ТЕМА СРС 1.1: Держава і право в умовах демократичного суспільства: правова основа інженерної та економічної діяльності

- **Напрямок самостійної роботи:** Робота з першоджерелами, аналітичне конспектування та філософсько-правовий аналіз.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 4 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка аналітичних конспектів, перехресне опитування на семінарських заняттях.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Для майбутнього фахівця зі зварювального виробництва та прикладної механіки поняття "держави" і "право" часто здаються абстрактними гуманітарними категоріями, відірваними від реального цеху, металу та креслень. Проте це небезпечна ілюзія. У сучасному світі демократична держава є макро-операційною системою, в якій функціонує будь-яке індустріальне підприємство. Від того, наскільки демократичним є суспільство, залежить, чи будете ви працювати як вільний контрактор (з гідною оплатою, захистом інтелектуальної власності на ваші креслення та дотриманням норм охорони праці), чи як безправний ресурс тоталітарної машини (де технології досягаються ціною людських життів, як це було під час радянської індустріалізації).

Ця самостійна робота вимагає від слухача здійснити фаховий «юридичний демонтаж» концепції демократичної держави. Здобувач повинен проаналізувати, як принципи верховенства права матеріалізуються у повсякденній роботі інженера, забезпечуючи йому свободу технічної творчості та економічну безпеку.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АНАТОМІЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ В ІНДУСТРІЇ

Завдання для опрацювання: Опрацювати розділи I та II Конституції України, а також базову літературу з Теорії держави і права. Проаналізувати взаємозв'язок між типом політичного режиму та станом розвитку технологій.

2.1. Макрорівень: Верховенство права як "Державний стандарт" (ДСТУ) суспільства

- У демократичному суспільстві право виконує ту саму функцію, що й закони фізики в механіці: воно забезпечує передбачуваність, стабільність і невідворотність.
- **Верховенство права (ст. 8 Конституції):** Це принцип, за яким жоден наказ директора заводу, жодна інструкція міністерства не може суперечити Основному Закону. Для інженера це означає абсолютний захист: якщо посадова особа змушує вас працювати на несправному зварювальному апараті, порушуючи право на безпечну працю, її наказ є юридично нікчемним.
- **Економічна свобода (ст. 42 Конституції):** Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Це означає, що випускник спеціальності "Прикладна механіка" має гарантоване право заснувати власне підприємство (наприклад, з надання

послуг аргонодугового зварювання) і держава захищатиме його від неправомірного тиску монополістів.

2.2. Мікрорівень: Поділ влади як запобіжна муфта від диктатури

- Як і в складних редукторах, де надмірне навантаження на один вал призводить до аварії, концентрація всієї влади в одних руках руйнує державу.
- **Законодавча, виконавча та судова гілки (ст. 6 Конституції):** У контексті промисловості це виглядає так: Парламент ухвалює Кодекс законів про працю (правила гри); Держпраці (виконавча влада) перевіряє умови у вашому зварювальному цеху; а Незалежний суд вирішує спір, якщо роботодавець незаконно позбавив вас премії. Тільки така кінематика влади гарантує захист фахівця.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Для успішного виконання самостійної роботи здобувач повинен екстраполювати теоретичні правові знання на реалії виробничого процесу. Звітність виконується письмово у робочому зошиті.

Практичне завдання (Основне завдання СРС 1.1): Написати короткий аналітичний конспект-роздум на тему: *"Демократія в цеху: чому інновації та безпека праці неможливі в тоталітарній державі"*. **Вимоги до написання (Обсяг: 1 сторінка формату А4):**

1. **Історико-технічний аналіз:** Коротко порівняйте умови праці та можливості для інженерної творчості робітника в умовах ГУЛАГу (тоталітаризм) та інженера в сучасній компанії європейського зразка (демократія).
2. **Захист інновацій:** Обґрунтуйте, чому відсутність верховенства права та незалежних судів (наприклад, можливість рейдерського захоплення бізнесу) вбиває бажання інженерів патентувати винаходи та розвивати прикладну механіку.

ТЕМА СРС 1.2: Механізми захисту конституційних прав громадян: юридичні алгоритми протидії свавілля

- **Напрямок самостійної роботи:** Правовий фактчекінг, робота з нормативною базою та розв'язання ситуативних кейсів.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 4 бали.
- **Форма контролю:** Захист розв'язаних кейс-завдань та алгоритмів захисту на семінарі.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Проголосити права в Конституції недостатньо. Без дієвих механізмів захисту вони залишаються лише чорнилом на папері. Індустріальне середовище — це простір суворої субординації, де керівництво часто намагається поставити "виробничу необхідність" або "план" вище за законні права робітника (особливо права на належні, безпечні і здорові умови праці — ст. 43). Ця тема є практичним посібником із самозахисту. Здобувачі мають вивчити національні та міжнародні інструменти, за допомогою яких звичайний зварювальник або майстер може змусити багатомільйонну корпорацію поважати свої права. Особливий акцент робиться на **Trauma-Informed підході:** розуміння того, що знання алгоритмів юридичного захисту знімає у працівників (зокрема у ветеранів війни) відчуття безпорадності, знижує тривожність і переводить конфлікти з емоційної фази в конструктивну, правову.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АРСЕНАЛ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Завдання для опрацювання: Дослідити ієрархію інституцій, які забезпечують захист конституційних прав в Україні.

2.1. Національні механізми захисту (Алгоритм ескалації проблеми):

- **Самозахист (Відмова від незаконних дій):** Базується на ст. 60 Конституції (ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні накази). Якщо вас змушують працювати в ємності без аналізу газового середовища, ваша відмова — це перший рівень захисту свого права на життя.
- **Профспілковий захист:** Колективний орган, який має юридичне право зупиняти роботу підприємства у разі загрози життю робітників та безкоштовно представляти інтереси інженера в суді.

- **Державні контролюючі органи (Держпраці, Держекоінспекція):** Органи виконавчої влади, які наділені правом проводити раптові перевірки за скаргою громадянина і накладати гігантські штрафи на директорів заводів.
- **Судовий захист:** Універсальний механізм. Суд може скасувати будь-який наказ, поновити на роботі, стягнути невикладену зарплату та моральну шкоду.

2.2. Міжнародні механізми:

- **Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ):** Розташований у Страсбурзі. Кожен громадянин України має право звернутися до ЄСПЛ, якщо всі національні засоби правового захисту (аж до Верховного Суду) вичерпано. Рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання Україною.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: ФАКТЧЕКІНГ ТА КЕЙС-МЕТОД

Практичне завдання (Основне завдання СРС 1.2): Здійсніть правовий фактчекінг та розв'яжіть змодельовану виробничу ситуацію, склавши покроковий алгоритм дій.

Кейс для аналізу: Ситуація: Ви працюєте майстром зварювальної дільниці. Керівництво заводу видає наказ про обов'язковий вихід вашої бригади на роботу у неділю (вихідний день) для виконання "термінового комерційного замовлення". В наказі зазначено, що оплата буде проведена за звичайним тарифом, а тим, хто не вийде, загрожує звільнення. У вашій бригаді є працівники з інвалідністю внаслідок війни, яким такий графік фізично протипоказаний. *Ваше завдання (Обсяг: 1 сторінка):*

1. Вкажіть, які саме конституційні права (зокрема ст. 43, 45) та норми трудового права грубо порушує цей наказ.
2. Розпишіть алгоритм "юридичної броні" (деескалації). Як ви, використовуючи механізми державного та профспілкового захисту, зупините дію цього наказу, захистите гідність підлеглих і не дозволите керівництву перевести конфлікт у площину психологічного тиску (мобінгу)?

ТЕМА СРС 1.3: Правовий статус працівника на підприємстві: баланс повноважень, обов'язків та соціальних гарантій

- **Напрямок самостійної роботи:** Підготовка творчого проєкту / аналітичного есе.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 5 годин.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка есе на академічну доброчесність, публічний захист ключових тез.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Коли ви переступаєте прохідну підприємства, ваш загальний статус громадянина доповнюється надзвичайно складною і деталізованою системою — **правовим статусом працівника**. Сфера прикладної механіки не пробачає юридичного невігластва. Ваш правовий статус — це не лише право вчасно отримувати заробітну плату. Це комплексна матриця, яка містить суворі обов'язки (дотримання технологічної дисципліни, носіння засобів індивідуального захисту - ЗІЗ), міру відповідальності (дисциплінарної та матеріальної за брак чи зіпсований верстат) та потужні соціальні гарантії. Ця самостійна робота є підсумковою для першого модуля. Вона вимагає від здобувача синтезувати знання з теорії права та екстраполювати їх на свою майбутню кар'єру інженера-технолога чи майстра.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: СТРУКТУРА СТАТУСУ ТА "ЮРИДИЧНА БРОНЯ"

Завдання для опрацювання: Систематизувати знання щодо компонентів правового статусу працівника (права, обов'язки, гарантії, відповідальність).

2.1. Активний елемент (Права та Гарантії):

- **Право на інформацію:** До початку роботи роботодавець зобов'язаний під розпис проінформувати вас про всі шкідливі виробничі фактори на вашому робочому місці (наявність аерозолів, шум, вібрація) та про ваші права на пільги.
- **Право на соціальне страхування:** Ваш статус гарантує, що у разі нещасного випадку на виробництві (опік, травма) держава 100% оплатить лікування та надасть компенсацію, але **ЛИШЕ** за умови, що ви працюєте офіційно, а не "в тіні".

2.2. Стримуючий елемент (Обов'язки та Відповідальність):

- Для спеціальності 192 (Будівництво/Інженерія/Зварювання) обов'язок дотримуватися норм охорони праці є абсолютним. Зварювальник, який самовільно зняв захисну маску або працює з пошкодженими кабелями, порушує свій правовий статус.
- **Матеріальна відповідальність:** Інженер має розуміти межі своїх ризиків. За загальним правилом, за ненавмисно зіпсовану деталь працівник несе обмежену відповідальність (не більше середньої місячної зарплати).

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: ПІДГОТОВКА ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ (ЕСЕ)

Для успішного завершення модуля здобувач повинен написати структуроване есе, яке демонструє здатність застосовувати правові концепції до розв'язання етичних та виробничих завдань (ЗК1, РН16).

Практичне завдання (Основне завдання СРС 1.3): Підготувати аналітичне есе на тему: «Юридична броня інженера: як правовий статус працівника захищає життя, гідність та професійні інтереси на підприємствах прикладної механіки».

Вимоги до есе (Обсяг: 1,5 - 2 сторінки формату А4):

1. **Вступ (Актуалізація):** Поясніть, чому перехід від статусу студента до статусу найманого працівника вимагає зміни мислення. Чому знання своїх прав є критичним у травмонебезпечних галузях (машинобудування, металообробка).
2. **Основна частина (Аналіз балансу):**
 - Розкрийте механізм того, як офіційне працевлаштування (на противагу зарплаті "в конверті") формує вашу економічну та медичну безпеку.
 - Покажіть зв'язок між вашим обов'язком дотримуватися техніки безпеки та юридичною (аж до кримінальної) відповідальністю керівництва підприємства.
 - **Trauma-Informed аспект:** Опишіть, як повага до правового статусу кожного працівника створює здоровий мікроклімат, усуває мобінг і сприяє психологічному комфорту (що особливо важливо для інтеграції фахівців із бойовим досвідом).
3. **Висновок:** Сформулюйте особисте кредо сучасного, правосвідомого фахівця зі зварювального виробництва, який не дозволяє себе експлуатувати, але й сумлінно виконує свої професійні обов'язки.

Важлива примітка щодо академічної доброчесності: Есе перевірятиметься на наявність плагіату. Використання штучного інтелекту дозволяється виключно для пошуку ідей та структурування тексту, проте фінальне формулювання думок, наведення індустріальних прикладів та висновки мають бути вашими авторськими.

МОДУЛЬ 2. Публічне право в умовах виробничої діяльності (Адміністративне, Екологічне, Фінансове)

(Загальний ліміт оцінювання самостійної роботи за Модуль 2 — 10 балів)

ТЕМА СРС 2.1: Види адміністративних стягнень та порядок їх накладення. Правова самооборона посадової особи на виробництві

- **Напрямок самостійної роботи:** Правовий аналіз нормативних актів (КУпАП), моделювання адміністративних процедур та вирішення кейсів взаємодії з контролюючими органами.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка аналітичних конспектів, захист розробленого алгоритму під час семінарського заняття.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Промислове підприємство є об'єктом пильного нагляду з боку держави. Коли випускник спеціальності «Прикладна механіка» обіймає посаду майстра цеху, начальника дільниці або головного технолога, він набуває особливого юридичного статусу — «посадової особи». З цього моменту він несе персональну адміністративну відповідальність за дотримання підлеглими норм охорони праці, пожежної безпеки та санітарних правил. Державні інспектори (Держпраці, ДСНС, Держекоінспекції) діють у межах суворого імперативного методу. Проте

адміністративне право захищає не лише інтереси держави, а й права посадової особи. Самостійна робота з цієї теми спрямована на вивчення залізобетонних процедурних алгоритмів: як правильно поводитися під час перевірки, як виявити процесуальні помилки інспектора та як легально оскаржити неправомірний штраф. Особлива увага приділяється **Trauma-Informed підходу**: вмінню переводити стресову взаємодію з перевіряючими з емоційно-агресивного русла у холодну документальну площину, захищаючи психіку робочого колективу.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АНАТОМІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ

Завдання для опрацювання: Дослідити положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) щодо підстав та порядку накладення стягнень у промисловості.

2.1. Макрорівень: Види адміністративних стягнень (ст. 24 КУпАП)

- Для ІТП (інженерно-технічних працівників) найпоширенішими є два види стягнень:
 - **Попередження:** Офіційне письмове засудження правопорушника (застосовується рідко, за малозначні формальні порушення паперового документообігу).
 - **Штраф:** Основний інструмент. У КУпАП чітко простежується закономірність: штрафи для *посадових осіб* (майстрів, директорів) за порушення норм охорони праці завжди у 3–5 разів вищі, ніж для звичайних громадян-робітників. Це ціна управлінської влади.
- **Специфічні стягнення:** Позбавлення спеціального права (наприклад, права керування спецтехнікою) застосовується у випадках грубих порушень (керування навантажувачем у цеху в нетверезому стані).

2.2. Мікрорівень: Порядок накладення стягнення та право на захист

- Інспектор не може "просто виписати чек". Процедура суворо регламентована:
 1. **Складання Протоколу:** Фіксація самого факту порушення. Посадова особа має святе право відмовитися його підписувати або (що набагато ефективніше) підписати з додаванням письмових зауважень («*З протоколом не згоден, пояснення додам окремо*»).
 2. **Розгляд справи:** Протокол розглядається уповноваженим органом (або судом). Працівник має право на адвоката.
 3. **Винесення Постанови:** Саме Постанова є документом про накладення штрафу. Вона може бути оскаржена в суді протягом 10 днів.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 2.1): Скласти алгоритм юридичної самооборони майстра.

Кейс для аналізу: *Ситуація:* Ви — майстер цеху металоконструкцій. Уранці ви видали зварювальникам нові захисні щитки і провели інструктаж під розпис. В обід до цеху з раптовою перевіркою заходить інспектор Держпраці і бачить, як один зварювальник відклав щиток і прихвачує деталі "наосліп" (без захисту очей). Інспектор негайно зупиняє роботу і складає Протокол про адміністративне правопорушення за ст. 41 КУпАП безпосередньо на вас (на майстра), мотивуючи це тим, що ви не забезпечили безпечні умови праці. *Ваше завдання (Обсяг: 1 сторінка):*

1. Спираючись на поняття "об'єктивна сторона правопорушення", обґрунтуйте, чому в цій конкретній ситуації вини майстра немає. (Згадайте про журнали інструктажів та видачу ЗІЗ).
2. Сформулюйте точний текст письмових зауважень, які ви як майстер внесете до Протоколу інспектора, щоб потім успішно оскаржити штраф у суді.
3. Опишіть, як ви застосуєте Trauma-Informed підхід під час цього інциденту: як ви заспокоїте бригаду, захистите зварювальника від надмірного психологічного тиску інспектора та переведете інцидент у виключно паперовий формат?

ТЕМА СРС 2.2: Екологічні нормативи та відповідальність за Екоцид. Зварювальне виробництво в епоху сталого розвитку

- **Напрямок самостійної роботи:** Інженерно-екологічний аналіз технологічних процесів, робота з Кримінальним кодексом (ст. 441) та законодавством про ОВД (Оцінка впливу на довкілля).
- **Орієнтовний обсяг часу:** 4 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 4 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка аналітичного есе, дискусія на семінарі щодо застосування циркулярної економіки.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Сучасна прикладна механіка володіє геологічною силою впливу на біосферу. Зварювальне виробництво, металургія та механічна обробка металів генерують сотні тонн небезпечних відходів: токсичні зварювальні аерозолі, відпрацьовані мастильно-охолоджувальні рідини (ЗОР), важкі метали у шлаках. У XXI столітті екологічне право стало жорстким, безальтернативним лімітом для будь-якої інженерної ініціативи. Концепція **"Build Back Better"** (Відбудувати краще, ніж було), яка є основою повоєнного відновлення України, категорично забороняє повернення до застарілих, брудних індустріальних технологій. Самостійна робота вимагає від слухача осмислити екологічний імператив: екологія сьогодні — це не громадський активізм, це невід'ємна частина проєктно-кошторисної документації та питання свободи для інженера, оскільки екологічні злочини суворо караються Кримінальним кодексом.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: ЕКОЛОГО-ПРАВОВА МАТРИЦЯ ІНДУСТРІЇ

Завдання для опрацювання: Вивчити процедуру ОВД та види відповідальності за екологічні правопорушення у промисловості.

2.1. Оцінка впливу на довкілля (ОВД) як превентивний закон

- Жоден новий зварювальний цех чи лінія плазмового різання не можуть бути збудовані без проходження ОВД (Закон України "Про оцінку впливу на довкілля").
- Сенс процедури полягає в доведенні суспільству (через громадські слухання), що проєкт містить вичерпні технології нейтралізації шкоди: встановлені локальні витяжні пристрої (ЛВП) з НЕРА-фільтрами, існують укладені договори на рециклінг шлаку, а промислові стоки проходять флотацію (очищення від мастил) перед скиданням.

2.2. Відповідальність: від штрафу до "Екоциду"

- **Адміністративна відповідальність:** Застосовується за перевищення ГДК (гранично допустимих концентрацій) викидів або неправильне зберігання балонів/відходів. Санкція — штраф від Держекоінспекції на посадову особу.
- **Кримінальна відповідальність (Екоцид - ст. 441 ККУ):** В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації ця стаття набула особливої актуальності. Знищення промислових гігантів, цілеспрямований підриг дамб та нафтобаз, мінування територій кваліфікуються як Екоцид — масове знищення рослинного чи тваринного світу та отруєння атмосфери. Роль вітчизняного інженера полягає в документуванні цих злочинів та розробці технологій рекультивації.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 2.2): Написати аналітичне есе-обґрунтування на тему: *"Екологічний імператив зварювального виробництва: як циркулярна економіка захищає інженера від кримінальної відповідальності та зберігає ментальне здоров'я нації"*.

Вимоги до написання (Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4):

1. **Інженерний вимір:** Наведіть приклад технологічного процесу (наприклад, аргонодугове зварювання чи робота на токарних верстатах із застосуванням ЗОР). Поясніть, куди за "тіньовими" (кримінальними) схемами зливають ці відходи безвідповідальні підприємці, і які норми ККУ це порушує.
2. **Циркулярне рішення:** Запропонуйте інженерно-правове рішення для легалізації цього процесу на заводі (встановлення сепараторів, укладання договорів на утилізацію, рециклінг металу). Доведіть, що "зелений" шлях економічно вигідніший за екологічні штрафи.

3. **Trauma-Informed екологія:** Поясніть зв'язок між екологічно чистим робочим місцем (повітря без зварювального аерозолі, відсутність хімічного смороду, шумоізоляція) та стабільністю нервової системи працівників. Доведіть, що брудна екологія цеху є потужним фізіологічним тригером для загострення ПТСР та інших травм.

ТЕМА СРС 2.3: Основи оподаткування суб'єктів господарювання та звітність підприємств. Фінансова дисципліна як запорука безпеки стартапу

- **Напрямок самостійної роботи:** Дослідження структури податкової системи України, аналіз систем оподаткування (спрощена vs загальна) та формування навичок фінансової доброчесності.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка розв'язку економіко-правового кейсу, усний захист на семінарському занятті.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Сучасний фахівець з прикладної механіки — це не просто виконавець за кресленням. Компетентності освітньої програми (зокрема СК 13) вимагають від вас здатності розраховувати техніко-економічні показники процесів. Будь-яка ідеально спроектована деталь або зварна конструкція має свою собівартість, значну частину якої становлять податки. Крім того, багато випускників відкривають власний інноваційний бізнес (реєструються як ФОП або створюють ТОВ), наприклад, компанії з лазерного різання металу, 3D-друку деталей або послуг дефектоскопії. Здатність правильно, легально обрати систему оподаткування та розуміти фінансову архітектуру свого стартапу — це питання його виживання. Самостійна робота спрямована на подолання "фінансової безграмотності" та усвідомлення того, що сплата податків (особливо Військового збору) є безпосереднім громадянським обов'язком, який гарантує обороноздатність і незалежність держави.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АРХІТЕКТУРА ОПОДАТКУВАННЯ В ІНДУСТРІЇ

Завдання для опрацювання: Ознайомитися з базовими положеннями Податкового кодексу України (ПКУ), які стосуються промислового сектору.

2.1. Базові податки машинобудівного підприємства (Загальна система):

- **Податок на додану вартість (ПДВ) - 20%:** Непрямий податок, що включається в ціну будь-якого металопрокату, зварювального апарату чи проданої вами ферми.
- **Податок на прибуток підприємств - 18%:** Сплачується з чистого прибутку юридичної особи (ТОВ, ПрАТ) після вирахування всіх документально підтверджених витрат.
- **Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО - 18%) та Військовий збір:** Утримуються із заробітної плати інженера. Підприємство виступає "податковим агентом".
- **Єдиний соціальний внесок (ЄСВ - 22%):** Сплачується роботодавцем "зверху" на фонд оплати праці. Саме ці гроші формують право працівника на оплату лікарняних листків (компенсацію у разі травми в цеху) та майбутню пенсію.

2.2. Спрощена система оподаткування (Єдиний податок):

- Оптимальний вибір для інженерних стартапів (наприклад, ФОП 3-ї групи).
- Замість складного вирахування прибутку та сплати ПДВ, підприємець сплачує фіксований відсоток (наприклад, 5%) від усього валового доходу, що надійшов на рахунок. Це колосально спрощує звітність, але має законодавчі ліміти щодо максимального річного обороту та кількості найманих працівників.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 2.3): Здійснити фінансово-правове моделювання стартапу.

Кейс для аналізу: Ситуація: Ви та двоє ваших колег (усі — випускники спеціальності "Прикладна механіка") вирішили об'єднати зусилля і відкрити конструкторське бюро з надання послуг з проєктування деталей у CAD-системах та їх наступного виготовлення на 3D-принтерах і малих фрезерних верстатах з ЧПК. Ви плануєте працювати як з приватними клієнтами, так і з іншими юридичними особами (великими заводами). Річний дохід планується

на рівні 5 мільйонів гривень. Ви не хочете наймати великий штат бухгалтерів. *Ваше завдання (Обсяг: 1 сторінка):*

1. **Вибір системи:** Спираючись на Податковий кодекс України, оберіть оптимальну організаційно-правову форму (ФОП чи ТОВ) та систему оподаткування (Загальна чи Спрощена) для вашого інженерного стартапу. Аргументуйте свій вибір, спираючись на вказані ліміти та види податків.
2. **Проблема тіньової економіки (Академічна доброчесність):** Поясніть, чому практика виплати зарплати "в конвертах" є руйнівною не лише для держави, але й для самого найманого працівника. Як Trauma-Informed підхід корелює з абсолютною фінансовою прозорістю на підприємстві (чому "біла" зарплата знижує рівень стресу та формує довіру до роботодавця)?

МОДУЛЬ 3. Приватне право та захист інтелектуальної власності

(Загальний ліміт оцінювання самостійної роботи за Модуль 3 — 10 балів)

ТЕМА СРС 3.1: Право власності та організаційно-правові форми інженерного бізнесу

- **Напрямок самостійної роботи:** Правовий аналіз цивільного законодавства, розв'язання ситуативних задач щодо набуття та захисту права власності, вибір оптимальної форми ведення бізнесу в галузі прикладної механіки.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка аналітичних конспектів, перехресне опитування на семінарських заняттях.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Перехід до вивчення Приватного права вимагає від здобувача зміни парадигми мислення. Тут зникає адміністративний диктат і з'являється юридична рівність сторін. Фундаментом будь-якої вільної ринкової економіки та індустрії є **Право власності**. Сучасний інженер-механік часто виступає не лише найманим працівником, але й власником засобів виробництва (зварювальних апаратів, верстатів, приміщень), замовником послуг або засновником власного технологічного стартапу. Ця самостійна робота спрямована на розуміння юридичної «тріади власності» та аналіз меж фінансових ризиків під час створення підприємства (Товариства з обмеженою відповідальністю або ФОП). Уміння розмежовувати особисте майно та майно компанії є базовою навичкою економічної безпеки фахівця.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АНАТОМІЯ ВЛАСНОСТІ ТА БІЗНЕСУ

Завдання для опрацювання: Опрацювати норми Цивільного (ЦКУ) та Господарського кодексів України (ГКУ) щодо права власності та створення юридичних осіб.

2.1. Макрорівень: Тріада права власності на виробництві

- **Володіння:** Фактичне утримання індустріального об'єкта (наприклад, зварювального робота) на балансі підприємства.
- **Користування:** Здатність вилучати корисні властивості (експлуатація робота для виконання комерційних замовлень та отримання прибутку).
- **Розпорядження:** Виключне право власника визначати юридичну долю речі (продати, здати в оренду, передати в лізинг або списати на металобрухт). Без цього повноваження суб'єкт не є повноцінним власником.

2.2. Мікрорівень: Організаційно-правові форми підприємств

- **ТОВ (Товариство з обмеженою відповідальністю):** Найпопулярніша форма для середнього машинобудівного бізнесу. Статутний капітал поділений на частки. Головна перевага для інженера-засновника — **обмежений ризик**: учасник відповідає за борги компанії *виключно* в межах свого внеску до статутного капіталу і ніколи не ризикує власною квартирою чи автомобілем.
- **ФОП (Фізична особа-підприємець):** Ідеально для надання індивідуальних інженерних послуг (дефектоскопія, 3D-моделювання, дрібний ремонт). Проте ФОП несе **повну майнову відповідальність** усім своїм особистим майном.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 3.1): Написати аналітичний висновок-обґрунтування.

Кейс для аналізу: *Ситуація:* Ви та двоє ваших однокурсників розробили бізнес-план створення цеху з виробництва кастомних металоконструкцій для агросектору. Ви плануєте орендувати приміщення, закупити плазморізи та зварювальні напівавтомати. Очікуються контракти на мільйони гривень, але є ризик штрафних санкцій за зрив строків постачання у разі блекаутів. *Ваше завдання (Обсяг: 0,5 - 1 сторінка формату А4):*

1. Аргументовано оберіть організаційно-правову форму для вашого бізнесу (ФОП чи ТОВ).
2. Поясніть, використовуючи юридичну термінологію, як обрана форма захистить ваше особисте майно (житло, заощадження) у разі банкрутства цеху.
3. Опишіть, як право власності на закуплене обладнання оформлюється у статутному капіталі.

ТЕМА СРС 3.2: Господарсько-правова відповідальність та виконання договірних зобов'язань в умовах екстремальних ризиків

- **Напрямок самостійної роботи:** Правовий аналіз господарських договорів, моделювання претензійної роботи, вивчення інституту форс-мажору та впровадження Trauma-Informed комунікації у бізнес-процеси.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 4 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 4 бали.
- **Форма контролю:** Захист аналітичного звіту, оцінювання розв'язку конфліктного кейсу під час семінару.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Будь-яка економічна діяльність базується на укладанні договорів (підряду, поставки, надання послуг). Проте в реаліях сучасного машинобудування договори часто зриваються через об'єктивні (відсутність електроенергії, затримка металопрокату на кордоні) або суб'єктивні (недбалість підрядника) причини. Ця тема досліджує механізми **господарсько-правової відповідальності** — інструменти легального примусу контрагента до виконання обіцянок. Здобувачі мають навчитися розрізняти види неустойки (штраф і пеню), розуміти алгоритм стягнення збитків та правила застосування форс-мажору. Особливий акцент робиться на деескалації: договір розглядається як зона психологічної стабільності. В умовах посттравматичного суспільства чіткі межі контракту і раціональна претензійна робота замінюють деструктивні крики і погрози, зберігаючи нервову систему інженера.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АНАТОМІЯ ДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Завдання для опрацювання: Ознайомитися з нормами Господарського кодексу України (ГКУ) щодо застосування штрафних санкцій та інституту обставин непереборної сили.

2.1. Забезпечення виконання зобов'язань та Санкції:

- **Пеня:** Санкція, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання *за кожен день прострочення* (наприклад, за кожен день затримки поставки аргону).
- **Штраф:** Санкція, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання як *одноразова* виплата (наприклад, за постачання некондиційного зварювального дроту).
- **Відшкодування збитків:** Сторона, яка порушила договір, зобов'язана повністю компенсувати кредитору не лише пряму шкоду, але й упущену вигоду (прибуток, який завод не отримав через простій конвеєра).

2.2. Форс-мажор (Обставини непереборної сили):

- Це надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань. В умовах воєнного стану це критичний інструмент виживання бізнесу.
- **Правове правило:** Настання форс-мажору (підтверджене Сертифікатом Торгово-промислової палати) *не скасовує* сам договір і не прощає основний борг. Воно лише звільняє від відповідальності (від сплати пені та штрафів) за затримку на період дії цих обставин.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 3.2): Здійснити правовий аналіз конфлікту та змодельовати процедуру деескалації.

Кейс для аналізу: *Ситуація:* Ваше ТОВ уклало договір підряду на монтаж і зварювання каркаса торговельного центру. Роботи виконані вчасно, ви надіслали Замовнику Акт виконаних робіт. Однак Замовник, не маючи коштів на оплату, відмовляється підписувати Акт, вигадуючи на ходу неіснуючі дефекти (газлайтинг) і переходячи на підвищені тони під час телефонних розмов, погрожуючи "зруйнувати вашу репутацію". *Ваше завдання (Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4):*

1. **Правовий алгоритм:** Спираючись на норми ЦКУ (ст. 853 - Приймання робіт), опишіть ваші офіційні документальні кроки. Як ви легально зафіксуєте відмову Замовника та підготуєте базу для Господарського суду?
2. **Trauma-Informed комунікація:** Поясніть, чому переведення цього конфлікту з емоційного рівня (телефонних сварок) у площину офіційного претензійного листування є актом психологічного захисту вашої команди інженерів. Як алгоритмізація конфлікту знижує рівень тривожності та зберігає гідність фахівця?

ТЕМА СРС 3.3: Захист авторського права, корисних моделей, технологій зварювання та комерційної таємниці (Ноу-хау)

- **Напрямок самостійної роботи:** Дослідження об'єктів права інтелектуальної власності в машинобудуванні, вивчення процедур патентування та механізмів захисту корпоративної таємниці.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка аналітичного есе, презентація стратегії захисту інновацій.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

У сучасному світі Індустрії 4.0 головна вартість машинобудівного підприємства зосереджена не в металі верстатів, а в інтелектуальному капіталі. Унікальний макрос для ЧПК-верстата, нова запатентована кінематична схема механізму, оптимізований склад зварювального флюсу або температурний регламент лазерного різання — усе це об'єкти **Права інтелектуальної власності (ПІВ)**. Якщо випускник спеціальності «Прикладна механіка» не вміє захищати результати своєї творчої праці, його винаходи будуть негайно привласнені конкурентами (контрафакція, патентне рейдерство). Ця самостійна робота вчить класифікувати свої розробки: розуміти, що захищається автоматично авторським правом (софт), що потребує довгого патентування (механізми), а що краще взагалі приховати під грифом "Комерційна таємниця" (ноу-хау). Окрім юридичного, тема має потужний психологічний вимір: офіційне визнання авторства ветерана-інженера чи молодого фахівця є фактором найвищої валідації його гідності та професійної спроможності.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АРХІТЕКТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНДУСТРІЇ

Завдання для опрацювання: Ознайомитися з основами патентного права та авторського права України в контексті інженерних розробок.

2.1. Об'єкти промислової власності (Потребують державної реєстрації):

- **Винахід:** Абсолютно нове у світовому масштабі технічне рішення, що має винахідницький рівень (неочевидне для фахівців). Захищається Патентом на 20 років (наприклад, принципово новий тип зварювального екструдера).
- **Корисна модель:** "Малий винахід". Нове технічне рішення, що стосується конструкції пристрою, але не вимагає винахідницького рівня. Патент видається швидше, діє 10 років (наприклад, вдосконалений затискач маси).
- **Промисловий зразок:** Захищає виключно зовнішній вигляд (ергономіку, дизайн) промислового виробу (наприклад, інноваційний дизайн корпусу зварювального інвертора).

2.2. Авторське право та Ноу-хау:

- **Авторське право:** Виникає *автоматично* в момент створення твору. В індустрії авторським правом захищаються всі комп'ютерні програми (G-коди для верстатів з ЧПК, скрипти для SCADA-систем), бази даних, а також самі креслення та проєктна документація.
- **Комерційна таємниця (Ноу-хау):** Технологічна інформація (наприклад, секретні пропорції газів або точні температурні графіки відпалу сталі), яка має комерційну цінність завдяки тому, що невідома конкурентам. Захищається не патентом, а суворими внутрішніми договорами про нерозголошення (NDA) та режимом доступу на підприємстві.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 3.3): Здійснити аналіз стратегії захисту інтелектуальної власності.

Кейс для аналізу: *Ситуація:* Працюючи головним технологом на заводі металоконструкцій, ви оптимізували процес роботи роботизованого зварювального комплексу. Ваша оптимізація складається з двох частин: А) Ви написали новий унікальний програмний макрос (код), який скоротив час руху маніпулятора на 15%. Б) Ви експериментально знайшли ідеальну секретну пропорцію захисного газу та силу струму, при якій бризки металу під час зварювання конкретної легованої сталі повністю зникають, що економить години на зачистку швів. Конкуренти намагаються переманити вашого оператора, щоб він "злив" ці налаштування. *Ваше завдання (Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4):*

1. **Правова кваліфікація:** Визначте, до яких об'єктів права інтелектуальної власності належить частина А (код) і частина Б (пропорції/налаштування).
2. **Стратегія захисту:** Чому частину Б (налаштування) категорично не вигідно патентувати (згадайте про вимогу розкриття суті винаходу в патенті)? Як ви захистите цю інформацію на заводі за допомогою режиму "Комерційної таємниці" (ноу-хау) та підписання яких документів вимагатимете від операторів (NDA)?
3. **Етика та валідація:** Згадайте принципи академічної доброчесності (ЗК2). Чому для підприємства критично важливо публічно визнати *ваше авторство* на ці розробки (навіть якщо майнові права належать заводу)? Як таке визнання впливає на мотивацію, самоповагу інженера та формування здорового, креативного колективу?

МОДУЛЬ 4. Трудове право та правове регулювання охорони праці

(Загальний ліміт оцінювання самостійної роботи за Модуль 4 — 10 балів)

ТЕМА СРС 4.1: Соціальні гарантії працівників. Економічна безпека та пільги у зварювальному виробництві

- **Напрямок самостійної роботи:** Правовий аналіз Кодексу законів про працю (КЗпП), дослідження системи соціального страхування, розв'язання ситуативних задач щодо захисту прав вразливих категорій та ветеранів.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Перевірка аналітичних конспектів, перехресне опитування на семінарських заняттях.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Сфера прикладної механіки та зварювального виробництва об'єктивно пов'язана з підвищеним фізичним навантаженням та впливом шкідливих факторів (токсичні аерозолі, ультрафіолетове випромінювання, статична напруга). Держава компенсує ці ризики через систему **соціальних гарантій**.

Для майбутнього інженера-технолога чи майстра дільниці глибоке розуміння соціальних гарантій — це не просто юридична грамотність, це ключовий інструмент управління персоналом. Робітник, який відчуває соціальну захищеність (впевненість в оплаті лікарняного, гарантованій відпустці та збереженні робочого місця під час мобілізації), демонструє вищу продуктивність та лояльність до підприємства. Особливої ваги ця тема набуває в контексті **Trauma-Informed підходу**: надання законних соціальних гарантій ветеранам війни та особам

з інвалідністю є фундаментальним етапом їхньої психологічної та фізичної реабілітації через працю.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: АРХІТЕКТУРА СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ В ІНДУСТРІЇ

Завдання для опрацювання: Дослідити норми КЗпП України щодо робочого часу, часу відпочинку та гарантій для окремих категорій працівників.

2.1. Компенсаторні гарантії за шкідливі умови праці (Специфіка зварювальників):

- **Скорочений робочий час:** Для зварювальників, які працюють у замкнених просторах або зі специфічними сплавами (де атестація робочих місць підтверджує шкідливість), встановлюється робочий тиждень не більше 36 годин із збереженням *повної* заробітної плати.
- **Додаткова щорічна відпустка:** Окрім базових 24 календарних днів, працівники із шкідливими умовами праці мають законне право на додаткову оплачувану відпустку (до 35 днів загалом), що є критично необхідним для детоксикації організму.
- **Спецхарчування:** Законодавча вимога щодо безкоштовної видачі молока або інших рівноцінних харчових продуктів для нейтралізації впливу важких металів на організм.

2.2. Гарантії захисту вразливих категорій (Ветеранів та мобілізованих):

- **Збереження місця:** За працівниками, призваними на військову службу під час мобілізації, зберігаються місце роботи і посада на підприємстві.
- **Переважне право залишення на роботі:** При скороченні штату на заводі учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни мають абсолютний пріоритет (їх не можна звільнити, якщо є інші кандидати на скорочення з аналогічною кваліфікацією).
- **Адаптація робочого місця:** Роботодавець зобов'язаний за власний кошт організувати інклюзивне робоче місце для інженера, який отримав інвалідність.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 4.1): Провести юридичний аналіз ситуації щодо надання соціальних пільг.

Кейс для аналізу:

Ситуація: Ви працюєте начальником механоскладального цеху. Один із ваших найкращих операторів ЧПК, ветеран війни, звертається до вас із заявою про надання йому додаткової відпустки тривалістю 14 днів, гарантованої державою для учасників бойових дій. Водночас директор заводу чинить тиск на вас: *"У нас термінове замовлення на деталі для ЗСУ. Жодних відпусток. Скажи йому, щоб почекав до зими, або нехай звільняється, якщо такий втомлений"*.

Ваше завдання (Обсяг: 1 сторінка формату А4):

1. **Правова аргументація:** Спираючись на норми Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та КЗпП, поясніть директору, чому його наказ є юридично нікчемним і які штрафи від Держпраці загрожують підприємству за відмову у цій відпустці.
2. **Trauma-Informed менеджмент:** Обґрунтуйте, чому перевтома працівника з бойовим досвідом (ігнорування його права на реабілітацію) несе пряму загрозу як для його психологічного здоров'я, так і для безпеки виробничого процесу (ризик аварій через втрату концентрації).

ТЕМА СРС 4.2: Відповідальність за порушення законодавства про працю: дисциплінарні межі та матеріальні ризики інженера

- **Напрямок самостійної роботи:** Правовий аналіз процедур притягнення до дисциплінарної та матеріальної відповідальності, розв'язання виробничих спорів (кейс-метод), формування алгоритмів захисту від незаконних штрафів.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 4 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 4 бали.
- **Форма контролю:** Захист аналітичного звіту, моделювання процедури розслідування на семінарі.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Сучасне індустріальне обладнання коштує мільйони гривень. Одна помилка в програмі G-коду, одне порушення температурного режиму зварювання — і завод зазнає катастрофічних збитків. Хто за це платить? Завдання цієї самостійної роботи — чітко розмежувати поняття **дисциплінарної** відповідальності (покарання за порушення розпорядку) та **матеріальної** відповідальності (компенсація фінансових збитків).

У вітчизняній практиці досі зустрічається "феодалський" підхід, коли директор намагається вирахувати вартість зламаної верстата із зарплати молодого інженера на п'ять років уперед. Трудове законодавство України жорстко захищає найманого працівника від такого свавілля, встановлюючи принцип *обмеженої* відповідальності. Здобувачі мають навчитися використовувати ці правові бар'єри як свою "юридичну броню".

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: МЕЖІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ВИРОБНИЦТВІ

Завдання для опрацювання: Вивчити вичерпний перелік стягнень та підстави настання повної матеріальної відповідальності згідно з КЗпП.

2.1. Дисциплінарна відповідальність (Ст. 147 КЗпП):

- **Тільки два види покарань:** За порушення трудової дисципліни (запізнення, ігнорування інструкцій) роботодавець має право застосувати лише **ДОГАНУ** або **ЗВІЛЬНЕННЯ**.
- **Заборона штрафів:** Будь-які "корпоративні штрафи" (наприклад, стягнення 500 грн за куріння в недозволеному місці) є абсолютно незаконними. Роботодавець може позбавити премії, але не має права вирахувати гроші з базової ставки (окладу).
- **Процедура:** Стягненню обов'язково передують вимога надати письмове пояснення від працівника (це його право на захист).

2.2. Матеріальна відповідальність (Хто платить за зламаний верстат?):

- **Обмежена відповідальність (Загальне правило - ст. 132 КЗпП):** Якщо інженер випадково, через звичайну недбалість зламав обладнання, він відшкодовує збитки в межах суми, що **не перевищує його середнього місячного заробітку**. Решту мільйонних збитків покриває завод (це ризик бізнесу).
- **Повна відповідальність (Винятки - ст. 134 КЗпП):** Працівник платить 100% вартості лише у суворо визначених випадках:
 - Шкоди завдано в стані алкогольного сп'яніння.
 - Шкоди завдано умисно (дії мають ознаки кримінального злочину — крадіжка, диверсія).
 - З працівником законно укладено письмовий договір про повну відповідальність (укладається лише з комірниками або касирами, але не зі звичайними інженерами-конструкторами!).

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 4.2): Здійснити правовий аналіз процедури притягнення до відповідальності.

Кейс для аналізу:

Ситуація: Інженер-технолог розробляв програму для нового лазерного різака. Через його помилку в розрахунках координат різак пошкодив власну оптичну лінзу, вартість заміни якої становить 200 000 грн. Злого умислу чи алкогольного сп'яніння не було. Середня зарплата інженера — 30 000 грн. Директор заводу видає наказ: "Утримувати з зарплати інженера по 10 000 грн щомісяця протягом 20 місяців до повного погашення вартості лінзи. У разі незгоди — звільнення за статтею".

Ваше завдання (Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4):

1. **Захист інженера:** Спираючись на статтю 132 КЗпП України, поясніть директору абсолютну незаконність його наказу. Вкажіть точну максимальну суму, яку завод має право стягнути з цього інженера.
2. **Захист від мобінгу:** Якщо директор починає погрожувати звільненням "за статтею", який алгоритм дій має застосувати інженер (написання заяви до комісії по трудових справах (КТС) або Держпраці)?

3. **Етика керівництва:** Чому політика перекладання всіх фінансових ризиків на інженерів вбиває будь-яку інноваційну ініціативу на заводі (ніхто не захоче програмувати нові верстати через страх довічних боргів)?

ТЕМА СРС 4.3: Права працівників на відмову від небезпечної роботи. Алгоритми порятунку життя та захист від "штурмівщини"

- **Напрямок самостійної роботи:** Дослідження норм Закону України «Про охорону праці», розробка алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях, правове моделювання комунікації з керівництвом в екстремальних умовах.
- **Орієнтовний обсяг часу:** 3 години.
- **Максимальна кількість балів за завдання:** 3 бали.
- **Форма контролю:** Захист аналітичного есе, перевірка знання правових алгоритмів охорони праці.

1. АКАДЕМІЧНИЙ ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВКАЗІВКИ

Індустріальна історія переповнена трагедіями, коли життя робітників приносилося в жертву виробничому плану (так звана радянська "штурмівщина"). Сучасне трудове право України ставить життя людини на найвищий щабель. **Право на відмову від небезпечної роботи** — це наймогутніший юридичний інструмент у руках інженера чи зварювальника.

Проте це право потрібно вміти застосовувати правильно. Проста втеча з робочого місця може бути кваліфікована як прогул. Закон вимагає чіткої алгоритмізації: зупинка роботи, негайне повідомлення керівництва, фіксація небезпеки. Самостійна робота з цієї теми вчить слухачів не боятися користуватися цим інструментом, долаючи психологічний бар'єр перед начальством, та розуміти, що зупинка несправної лінії — це не боягузтво, а найвища професійна відповідальність фахівця з прикладної механіки.

2. ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК: ЮРИДИЧНИЙ АЛГОРИТМ ВІДМОВИ

Завдання для опрацювання: Детально опрацювати статтю 153 КЗпП та статтю 6 Закону України «Про охорону праці».

2.1. Правова база відмови:

- Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я, або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля.
- **Економічний щит:** Головна гарантія полягає в тому, що за період простою з цих причин (поки вентиляцію не полагодять, а витік газу не ліквідують) за працівником зберігається середній заробіток. Роботодавець не має права "покарати гривнею" за турботу про безпеку.

2.2. Покроковий алгоритм дій (Щоб не звинуватили у прогулі):

1. **Оцінка ситуації:** Виявлення фактора, що загрожує життю (наприклад, іскріння кабелю біля аргонового балона, відсутність страхувальних поясів при роботі на висоті).
2. **Негайна зупинка:** Фізичне припинення виконання операції.
3. **Повідомлення:** Усне (бажано при свідках-колегах) або письмове повідомлення безпосереднього керівника (майстра, начальника цеху) про причини зупинки.
4. **Експертиза:** Факт наявності небезпеки має підтвердити спеціаліст з охорони праці підприємства за участю представника профспілки. До моменту усунення небезпеки примушувати працівника повернутися на робоче місце є кримінальним злочином.

3. ПРАКТИЧНИЙ БЛОК: АНАЛІТИЧНА РОБОТА ТА ПРОЄКЦІЯ НА СЬОГОДЕННЯ

Практичне завдання (Основне завдання СРС 4.3): Здійснити аналіз критичної ситуації та змодельовати правову і психологічну поведінку.

Кейс для аналізу:

Ситуація: На заводі виконуються роботи з ремонту гігантської металевої цистерни (робота в замкненому просторі). Ви — досвідчений зварювальник. Спустившись у цистерну, ви помічаєте, що газоаналізатор показує критичне падіння рівня кисню (працює накопичення зварювальних газів), а примусова припливно-витяжна вентиляція вийшла з ладу. Ви вилазите назовні. Начальник зміни, перебуваючи в стані паніки через зрив графіка, кричить на вас: *"Негайно лізь назад і доварюй шов, там роботи на 15 хвилин, затримаєш дихання! Якщо зірвеш здачу об'єкта, я тебе звільню за саботаж!"*.

Ваше завдання (Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4):

1. **Дії за алгоритмом:** Покроково розпишіть ваші дії згідно зі ст. 6 Закону «Про охорону праці». Як ви задокументуєте свою відмову, щоб начальник не зміг оформити це як порушення трудової дисципліни?
2. **Захист колег:** Чи зобов'язані ви попередити іншого (молодшого) зварювальника, якого начальник зміни спробує відправити в цистерну замість вас? Які кримінальні наслідки (за ст. 271 ККУ) чекають на начальника зміни, якщо той молодий зварювальник знепритомніє в цистерні?
3. **Trauma-Informed філософія безпеки:** Поясніть, чому культура "героїзму", де люди ризикують життям заради 15 хвилин плану, є проявом деградованої індустріальної системи. Чому спокійна, аргументована відмова є ознакою найвищого професіоналізму та поваги до себе.